

Fényes Elek

GULÁCSY LAJOS NYOMÁBAN
u t i n a p l ó

Ki veheti észre a tévedéseket?
Titkos bűnöktől tisztíts meg
engemet.

Zsolt. 19,13

Mint sötét madár, vagy tengerparton vakító, elszánt részkecszikák?
Fekete cilinderét lobogva követte körgalléros felleghajtója, mi csak
a hátát láttuk, szemébe nem engedett bepillantást. Talán az utat für-
készte, vagy önmaga labirintusát? Alkonyodott. Bármennyire is sietős
volt utunk, s fontos a cél, nem bírtam megállni, hogy az égre ne pil-
lantsak. Mint valami visionárius festő szeméből csorgó arany-rózsaszín
álom-patak; kagyló, s tritonfelhők a sugárzóan kék kárpiton - Baalbek-
ben lehet ilyen az ég, vagy Kairóban, az estét megelőzően. A téren em-
bertömeg uszott. A mennyből áradó olvadt arany borostyánpáncélba zárta
valamennyit, dülledt halaszeműk a málnaszörp-fényben rezzenéstelenül né-
zett, fogaik kitüremkedtek piros ajkaik közül, nyakukban kereszt-,
Nofrétete-, szerencsepatkó-, szkarabeusz-amuletteket őriztek; karju-
kon bevásárlószatyorral áramlottak a Halál elefántcsont-oszlopos ka-
pui felé.

--Vigyázzunk, mondta

a Férfi, Mintha sietősebbre fogta volna
a lépteit.

--Igen, vetetten

pillantásomat az utra, Szaporázzuk mi is.

—A küldetése, mondta

a Férfi. No persze, válaszoltam én, és a jelek. Jelentőségteljesen bólogatott. A Kód. Hirtelen magyarázni kezdett. Az erővonalak statikusak. Rögzítettek. Némelyek nem. Hajszáltrepedések, pókfonalak, láthatatlan érintkezési pontok alkotják a jeleket. Mindannyian az igazság bűvületében álmodunk. Szüziphosz ösvényén.

—Lajos talán megtalálta a Kódot, kockáztattam meg.

—Minden bizonnyal, felelte

a Férfi.

Gulácsy határozottan a külváros felé tartott. A hosszú és kietlen Külső-Pultz utcának vágott neki. Nem tévovázott, könnyedén hagyta maga mögött a macskaköveket. Mint gyászos felkiáltójel, vagy mint ragyogó Isten-sugár? Az Elmeegógyintézet félelmetes-fehér falait rózsaszínre festette az alkony. A kerítés tetején négy sor szögesdrót. A vastűskék fáradt napsugarakat dobáltak szerteszéjjel. A falon borostyán kuszott, a rácsorgó málnaszörpéből plasztikusan emelkedett ki a felirat: PULTZ TÁBORNOK UTCA. Én nem mertem beszélgetést kezdeményezni, a Férfi merőn figyelte Gulácsyt, és megpróbált közelebb kerülni hozzá. Az előttünk suhanó cylinder néha természetellenesen megnövekedett, ilyenkor szinte vissza kellett hőkölnünk, néha meg oly kicsire zsugorodott, hogy már nem is tudtuk a festőt látjuk-e előttünk, vagy csak egy, az ut szélén kuporgó, ragyogóhasú unkát.

Lajos most hirtelen egy szűk sikátorba fordult be. Mi igyekeztünk követni, s a legsötétebb peremvárosba jutottunk. Félíg a föld alá épült kocsmák ablakaiból ördögi pofák vigyorogtak ránk, szögletes mozgású gépember-munkások özlöltek kék overállban a fekete füstöt okádó gyárrak felé, szennyvizcsatornák tisztító rácsozatán döglött halak fityegtek, véres szemű s nedvező inyú sovány kutyák ugatták a kelő holdat. Konténereket rakodó, hatalmas teherautók között bukácsoltunk, majd össze-vissza kanyargó, szövevényes vasuti síneken át, melyek mellett

titokzatos üzeneteket hordozó táviródrótok porcegtak. A töltésoldalban vénséges-vén vasorrú bába feküdt. Fogatlan inyével felénk sziszegett:

—Csak egy fojintot aggyon kenyéjje!

—Mért nem dolgozik, mondta

a Férfi /hosszú idő óta most szó-
lalt meg először/, s fehér kesztyűs kezével félrelökte a vénasszonyt.

Fehérre aszott hangszálak bóbiskoltak a vasúti sínek mentén, mikor megpillantottuk a katlant. Első látásra úgy tűnt, hogy nem nagy szurdok, de mikor a perspektíva csalása alól felszabadulva felfogtam valódi méreteit, hideg kúszott a szívemre. Ha az ijedelemtől gondolkozni tudtam volna, bizonyára csodálkoznék, hogy egy ilyen nagy méretű szakadékról eddig nem tudtam, pedig itt, a város határában nyúlik el. Az először kicsinynek tűnő katlan oldalát vad sziklák szegélyezték. A szirtok között sok emeletnyi magasságban mindenfelé erkélyek, csigalépcsők, folyosók, labirintusok nyíltak, s mindenütt -akár egy hangyabolyban- emberek nyüzsögtek. Időközben az éjszaka teljessé vált, a Hold fehér fényt adott a részleteknek is, az árnyékok viszont mélyfeketék maradtak. Nem mertem megszólalni, éreztem, beavatásom múlhat mostani viselkedésemem, minden erőmmel Lajosra koncentráltam, hogy el ne tévedszem ebben a halotti kavargásban. Felleghajtója sietősen lebegett előttünk, majd hirtelen eltűnt egy nyílásban a sziklák között.

—Gyerünk, sziszegte

a Férfi, Utol kell érünk, vagy végképp szem elől tévesztjük. Az ember a kezében tartja a Bölcsek Kövét, a Kódot, az Igét, s aztán egy pókfonál elszakad, a kő darabokra hullik, s mi ott állunk a Sajka utca sarkán, s bután nézünk a körülöttünk sodródó emberekre. Ennyi az egész. Egy elrepülő madár tollán egyetlen porszem.

Tiszteletteljesen néztem a Főfira. Zsebéből pipát vett elő, aranyveretekkel díszített nehéz jószágot, s anélkül, hogy csak lassított volna is, biztos mozdulattal meggyújtotta. Döbbsen tapasztaltam, hogy fogai közül kénköves illat árad.

Odaértünk a nyiláshoz, ahol Gulácsy eltűnt. Közelről láttuk, hogy finomművű kovácsoltvas kapu zárja el a boltíves bejáratot, melyet őre közeledtünkre szélesre tárt. Csak most vettem észre, mi az, ami a kapuőr nemes arcát furcsán torzra teszi. Szája helyén horgas karvalycsőr görbült. Igyekeztem az ember /de hát nevezhetem-e embernek? -csőre féltelmetesen ragadozómadár-szerűvé tette/ szemébe pillantani, de semmit sem láttam, csak két kifejezéstelen üveg szemet. Ismét nem mertem kérdezni. Pütött a vágy, hogy beavassanak legalább a Magnum első fokozatába, ezért elhatároztam igyekezem nem meglepődni semmin, s a szörnyű világot is a végtelen és csodálatos Univerzum, Isten Birodalma objektív részeként fogom tekinteni. Keskeny csigalépcsőn haladtunk lefelé. A sok járástól már homorúra koptatott fokokat sárgás fényű gyertyák világították meg. A folyosó időnként elágazott, újabb lépcsők nyíltak belőle, szűk beugrókban fáklyák lobogtak, néha márványtömbök tarkították a dűrva falat, talán ősi sírok zérókövei; gyakran termeken vezetett át utunk, a mennyezetről mágikus jelekkel telerótt függönyök függtek, melyek újabb és újabb lépcsők bejáratát rejtették. Éreztük, hogy a helyes úton járunk. Néha megpillantottuk előttünk Lajos magas cilinderét, mintegy bizonyítékként, hogy még őrizzük a Kód birtoklásának lehetőségét. A folyosók, balkonok, termek igen forgalmasak voltak. Minduntalan siető, üveg szemű lényekbe botlottunk, békalábakon tipegő ember-szörnyetegek, bikatestű Minotauros, hasában beépített reflektort hordozó szerezcsen merült fel a fáklyafényben; gyönyörű szép testű, meztelen lánnyal találkoztunk, ki keménykalapot viselt, s kar-

jai helyén egy kés és egy villa csillogott. Éltrekeelt amulettak jöttek szembe, feszület, mely groteszkül imbolygott kicsiny lábain, madártesztú asszonyok, s egy automata mosógép, amely angolul karattyolt: DON'T BE BLUE! DON'T BE BLUE! A katlan s különös lakói /hogy is tudok ilyen szenvtelen lenni, s az élő iszonyat görcse nélkül leírni a szavakat "különös lakók"/ láthatólag nem törődtek velünk, elsiettek mellettünk, olykor még félre is húzódtak, hogy utat engedjenek. Időről-időre kijutottunk a szabad levegőre. Előttünk kovácsoltvas balkonrács hordozta ércrózsáit. Alattunk a katlan mélysége, körülöttünk sziklák. De az út mindig tovább vezetett, be a hegy belsejébe. Nem tudom mennyi ideig tartott vándorlásunk, a Férfi nem engedett pihenést. Némán és tempósan haladt előttem, igaz, hogy én sem éreztem fáradtságot. Az utunkba kerülő erkélyekről időnként éjszakai holdfényben láttuk a szurdok szikláit, néha hajnalpir hullott a kövekre, máskor a dél sugárkoszorúja. Volt amikor esett, majd sűrű hópelyhek váltották fel a napsütést. Napok teltek el? Vagy évek? Oly kevéssé számottevő tényezővé változott az idő a Létezés Urának közelében, hogy azt sem tartottuk volna lehetetlennek, ha itt megfordul az időfolyam, s mi már évekkel fiatalabbakká váltunk a Külső-Pultz utca sarkára érkeztünkhöz képest. Annyi bizonyos, hogy minden erkélyről közelebből és közelebből ésszellettük a katlan alját, s ez volt a lényeg. Aztán az egyik fordulóból kilépve ismét a csillagos eget láttuk a fejünk felett. Éjszaka volt, körülöttünk hatalmasan terült el a köves szurdok. A fáklyák fényében itt még nagyobb volt a nyüzgés, mint a lépcsős folyosókon. Mellettünk göcsörtös harangláb emelkedett, a-vagy negyven látnyi magasan billegő fényes rézharang kötelét két ördögi pofáju, vicsorgó férfi rágatta, akik a Francia Forradalom vörös frigiai sapkáját viselték. Fent a harangon -mely iszonyatosan, hangtalanul kongott- egy harma-

dik frigiai sapkás keretlegény üldögélt, látható kéjjel ringatta magát. Gulácsy körgallérja négyzet libbent, aztán eltűnt egy sereg láncravert krákogó pelikán gyűrűjében. A Föld elétkozott bugyrain vágunk keresztül. Kongó robotemberek viaskodtak egymással, elkecseregetten, fet-rengve a porban, törékeny várkisasszonyok vére folyt drága muszlinfátylakra, egy macskakezű ember a saját húsát tépte karmaival; kutya-testű férfiak szirénekkal pározottak, kájuk lihagése dobhartánykát szag-gatta.

Nem kérdestem semmit, némán követtem vezetőmet, bár kétségek költöztek szivembe. Aggódni kezdtem: ha sehol sem állunk meg, hogy meg-értsük a látottakat, hogyan fogjuk majd megválaszolni a végső kérdéseket? A Férfira pillantottam.

--Az alsóbb fokozatokat , mondta,

a nemesebb rendek követik.

Mindenkinek végig kell járnia a szférák grádicsát.

Valóban, szinte észrevétlenül már hatalmas fák között találtuk magunkat. Figyelemreméltóan gondozott reneszánsz ősparkban. A kacskarin-gós ővényeket bukszusok szegélyezték, a friss szellőben tuják, szomo-rúfűzek, tiszafák, platánok susogtak, egy közeli narancsliget illata bódított. Nem messze csodálatos kastély csipkés tornyai imbolyogtak a hajnali fényben, a felvonóhid leeresztve, bentről lant, fuvola és man-dolin dala sodródott. A fák alatt különlegesen szép arcu férfi állt elgondolkozva. Nem volt már fiatal, de kiegyensúlyozott vonásai az élet, s talán az Ige ismeretéről tanuskodtak. Hosszú, őszülő fűrtjeit négysegletes reneszánsz sapka fogta össze, válláról bő, nehéz aranyo-zású vörös atlaszköpeny omlott a földre. Kezében könyvet tartott.

--Signor Alighieri! szólt

társam látható meglepődéssel. Signor!

Őn itt?

— Hol lennék? válaszolta

Dante, Ha nem ott, hol karcsu tuják őrzik a kastély malachit-termeit, s hol Beatricém édes forrása derít mosolyra? Szerelem, szépség, keresés? Pókfonalak Istenhez, megannyi más-világ, szférikus lápiszlazuli gömbök. S mi végre, Uraim? Az uton csak egy porszemet kellene elmozditanunk, hogy betöltsük küldetésünket, de nem tudjuk megelni a helyes kavicsdarabkát. Nos, Signori, bocsássanak meg, de asszonyom vár, mondta

Dante, s finoman mosolyogva bólintott, majd a palota felé indult. A felvonóhidon most jött át Beatrice két komorna kíséretében. Az urnő igéző, érett szépség volt, kebleit alig fedte gyönggyel himzett selyemruhája, bámulva néztem.

— Signor Alighieri, mondta

a Férfi, minden bizonnyal már odébb-rugta a maga kis porszemét.

— Feltehetően, kockáztattam meg

a választ, bár meglepett a cinikus tónus, ahogy a Férfi a nagy poétáról beszélt.

Ezután már gyorsan perөгtek az események, vagy talán helyesebb lenne inkább történessekről beszélni. Boltíves folyosókon mentünk a kastély labirintusában, gazdagon aranyozott termeken át, hihetetlen szépségű márványintarzia díszítette a padlót, nehéz brokát a falakat, a mennyezeten arany rozetták váltakoztak csodálatos freskókkal, melyek alakjai Test és Lélek harmóniáját, Tett és Gondolat lenyűgöző egyensúlyát hirdették. Később az ember jelenléte fokozatosan eltűnt a műalkotásokból. Végtelenül bonyolult, raffinált szépségű virágornamentika foglalta el a harmónikus alakok helyét, néhol borostyánba ágyazott monumentális szilakötőket, göcsörtös faágakat láttunk, csiszolatlan drágaköveket beépítve a falakba, szeszélyes természeti formákat. Az-

tán egyszerre ott álltunk a kastély Malachit-terében. Itt már görcsbe esik a kéz, megbicsaklik a nyelv, szertesséjjel futnak a szavak, a gyarló kifejezés -mely mindent csak másokkal összevetve tud leírni, s így bármilyen teljesség megragadására természetétől fogva képtelengyávan kushad a sarokban.

Lajost ezen a helyen vesztítettük végképp szem elől. Köpenye hollószárnnyal utolsót lebbentek, a csarnok végében omló nehéz függöny mögött. Néhány méterre tőlünk cilinder -talán a festő valamikori tulajdona- hevert. A Malachit-teremről nincs mit mondani. A sima oszlopok között, melyek a kárpitokon tuli ragyogás visszfényét tükrözték, feltehetően félhomály uralkodott. A falak minden bizonnyal disztelenek voltak. Egyszerű térformákat -kockát, hengert, gömbalakot- mintáztak. A csarnokot üresnek láttuk.

Talán kicsiny kamrából áradt a világosság, Isten Fészkéből. Combostüfej, összegyűjtve benne a világ minden porcikája, s a minden még-meg-nem-valósult tervei. Kínosan éreztem hogy a Mindenség Köldöke, az Ige teljessége nem tűri el csökevényes-isten voltunkat, szellemi-korcs létezésünket, mellyel csak majmoljuk dicsőségét.

Reszkettem, s a padlóra akartam borulni, de a Pérfi melletttem összeszorította a száját, és erőszakosan suttogetta.

—Gyerünk, már a célnál vagyunk! Sietősen megindult, egyenesen a titkos kárpitok felé, határozott mozdulattal rántotta szét a függönyt.

Az első pillanatokban semmit sem láttunk a szemünket elvakító fényességtől. Dél lehetett, júliusi kánikula. Ott álltunk a Külső-Pults utca sarkán. Körülöttünk az utca emberei áramlottak, futószalagon gyártott halszemük düllelten tekingetett, fogaik kitüremkedtek dzsazadt ajkaik közül. Karjukon bevásárlószatyorral bandukoltak a Halál elefántcsont-oszlopos kapui felé.